بعون

صناع مکین و مکان و بفضل خلّاق زمین و زمان

اَلحَمدُ لِلّٰہِ وَالمِنَّۃ

کہ دریں ایّام سعادت اقتران پند نامہ

المُسمّٰی

کریما جاقم

رحمۃ اللہ علیہ
سعدی شیرازی

حسب فرمائش

جے، ایس، سنت سنگھ اینڈ سنز تاجران کتب

چوڑی والاں دہلی ۶/

بسم اللہ الرحمٰن الرحیم

مناجات بدرگاہ مجیب الدعوات

کریما ببخشائے بر حال ما — کہ ہستم اسیر کمند ہوا

نداریم غیر از تو فریادرس — توئی عاصیاں را خطابخش و بس

نگہدار مارا ز راہِ خطا — خطا درگزار و صوابم نما

در ثنائے پیغمبر صلے اللہ علیہ وسلم

زباں تا بود در دہاں جائے گیر — ثنائے محمد بود دلپذیر

حبیبِ خدا اشرفِ انبیاء — کہ عرشِ مجیدش بود متکا

سوارِ جہانگیر یکراں براق — کہ بگذشت از قصرِ نیلی رواق

خطاب بہ نفس

چہل سال عمر عزیزت گذشت — مزاج تو از حالِ طفلی نگشت

ہمہ با ہوا و ہوس ساختی — دمے با مصالح نہ پرداختی

مکن تکیہ بر عمر ناپائیدار — مباش ایمن از بازیٔ روزگار

در مدحِ کرم

دلا ہر کہ بنہاد خوان کرم — بشد نام دار جہان کرم
کرم نامدار جہانت کند — کرم کامگار امانت کند
ورائے کرم در جہاں کار نیست — وزیں گرم تر ہیچ بازار نیست
کرم مایۂ شادمانی بود — کرم حاصلِ زندگانی بود
دلے عالمے از کرم تازہ دار — جہاں را ز بخشش پُر آوازہ دار
ہمہ وقت شو در کرم مستقیم، — کہ ہست آفرینندہ جاں کریم

در صفت سخاوت

سخاوت کند نیک بخت اختیار — کہ مرد از سخاوت شود بختیار
بہ لُطف و سخاوت جہانگیر باش — در اقلیم لُطف و سخا میر باش،
سخاوت بود کار صاحبدلاں — سخاوت بود پیشۂ مقبلاں
سخاوت مس عیب را کیمیا است — سخاوت ہمہ درد ہا را دوا است
مشو تا تواں از سخاوت بری — کہ گوئے بہی از سخاوت بری

در مذمتِ بخیل

اگر چرخ گردد بکام بخیل — ور اقبال باشد غلام بخیل،

وگر در کفش گنج قارون بود
نیرزد بخیل آنکه نامش بری
مکن التفاتے به مال بخیل
بخیل ار بود زاهد بحر و بر
بخیل ارچه باشد توانگر به مال
سخیاں ز اموال برمے خورند

وگر تابعش ربع مسکوں بود
وگر روزگارش کند چاکری
مبر نامِ مال و منالِ بخیل
بہشتی نباشد بحکم خبر
بہ خواری چو مفلس خورد گوشمال
بخیلاں غمِ سیم و زرمی خورند

درصفتِ تواضع

دلا گر تواضع کنی اختیار
تواضع زیادت کند جاه را
تواضع بود مایۂ دوستی
تواضع کند مرد را سرفراز
تواضع کند ہر کہ ہست آدمی
تواضع کند ہوشمند گزیں
تواضع بود حرمت افزائے تو
تواضع کلید درِ جنت است
کسے را کہ گردن کشی در سر است
کسے را کہ عادت تواضع بود

شود خلق دنیا ترا دوستدار
کہ از مہر پرتو بود ماه را
کہ عالی بود پایۂ دوستی
تواضع بود سروراں را طراز
نہ زیبد ز مردم بجز مردمی
نہد شاخ پُر میوه سر بر زمین
کند در بہشتِ بریں جائے تو
سرفرازی و جاه را زینت است
تواضع ازو یافتن خوشتر است
ز جاه و جلالش تمتع بود

تواضع عزیزت کند در جہان — گرامی شوی پیش دلہا چو جان
تواضع مدار از خلائق دریغ — کہ گردن ازاں برکشی ہمچو تیغ
تواضع ز گردن فرازاں نکوست — گدا گر تواضع کند خوئے اوست

در مذمّت تکبّر

تکبّر مکن زینہار اے پسر — کہ روزے زدستش درآئی بسر
تکبّر ز دانا بود ناپسند — غریب آمد ایں معنی از ہوشمند
تکبّر بود عادتِ جاہلاں — تکبّر نیاید ز صاحبدلاں
تکبّر عزازیل را خوار کرد — بزندانِ لعنت گرفتار کرد
کسے را کہ خصلت تکبّر بود — سرش پُر غرور از تصوّر بود
تکبّر بود مایۂ مُدبری — تکبّر بود اصل بدگوہری
چو دانی تکبّر چرا میکنی — خطا میکنی وخطا میکنی

در فضیلتِ علم

بنی آدم از علم یابد کمال — نہ از حشمت و جاہ و مال و منال
چو شمع از پئے علم باید گداخت — کہ بے علم نتواں خدا را شناخت
خردمند باشد طلبگارِ علم — کہ گرم است پیوستہ بازارِ علم
کسے را کہ شد در ازل بختیار — طلب کردنِ علم کرد اختیار

طلب کردن علم شد بر تو فرض — دگر واجب است از پیش قطع ارض
برو دامنِ علم گیر استوار — کہ علمت رساند بدار القرار
میاموز جز علم گر عاقلی — کہ بے علم بودن بود غافلی
ترا علم در دین و دنیا تمام — کہ کار تو از علم گیرد نظام

در امتناع از صحبتِ جاہلاں

دلا گر خردمندی و ہوشیار — مکن صحبتِ جاہلاں اختیار
ز جاہل گریزندہ چوں تیر باش — نیامیختہ چوں شکر و شیر باش
ترا اژدہا گر بود یار غار — ازاں بہ کہ جاہل بود غمگسار
اگر خصمِ جانِ تو عاقل بود — بہ از دوستدارے کہ جاہل بود
چو جاہل کسے در جہاں خوار نیست — کہ ناداں تر از جاہلی کار نیست
ز جاہل نیاید جز افعال بد — و زو نشنود کس جز اقوال بد
سرانجام جاہل جہنم بود — کہ جاہل نکو عاقبت کم بود
سر جاہلاں بر سر دار بہ — کہ جاہل بخواری گرفتار بہ
ز جاہل حذر کردن اولیٰ بود — کہ ننگ دنیا و عقبےٰ بود

در صفتِ عدل

چو ایزد ترا این همه کام داد | چرا بر نیاری سرانجام داد
چو عدل است پیرایهٔ خسروی | چرا عدل را دل نداری قوی
ترا مملکت پائداری کند، | اگر معدلت دستیاری کند
چو نوشیروان عدل کرد اختیار | کنون نام نیکست ازو یادگار
ز تاثیرِ عدل است آرام مُلک | که از عدل حاصل شود کام ملک
جهان را بانصاف آباد دار | دلِ اهلِ انصاف را شاد دار
جهان را به از عدل معمار نیست | که بالاتر از معدلت کار نیست
ترا زین به آخر چه حاصل بُود | که نامت شهنشاهِ عادل بُود
اگر خواهی از نیک بختی نشان | در ظلم بندی بر اهلِ جهان
رعایت دریغ از رعیت مدار | مرادِ دلِ دادخواهان برار

در مذمّت ظلم

خرابی ز بیداد بیند جهان | چو بستانِ خرم ز بادِ خزان
مده رخصت ظلم در هیچ حال | که خورشید ملکت نیابد زوال
کسے کآتش ظلم زد در جهان | برآورد از اهلِ عالم فغان
ستم کش گر آهے برآرد ز دل | زند سوز او شعله در آب و گل
مکن بر ضعیفان بیچاره زور | بیندیش آخر ز تنگیٔ گور،
بآزارِ مظلوم مائل مباش | ز دودِ دلِ خلق غافل مباش

مکن مردم آزاری اے تندرائے
که ناگاه رسد بر تو قهر خدائے
ستم بر ضعیفانِ مسکین مکن
که ظالم به دوزخ رود بے سخن

در صفتِ قناعت

دلا گر قناعت بدست آوری
در اقلیم راحت کنی سروری
اگر تنگ دستی ز سختی منال
که پیش خردمند هیچ ست مال
نه دارد خردمند از فقر عار
که باشد نبی را ز فقر افتخار
غنی را ز زر و سیم آرائش ست
ولیکن فقیر اندر آسائش ست
غنی گر نباشی مکن اضطراب
که سلطان نخواهد خراج از خراب
قناعت بهر حال اولیٰ تر است
قناعت کند هر که نیک اختر است
ز نورِ قناعت برافروز جاں
اگر داری از نیک بختی نشاں

در مذمّت حرص

ایا مبتلا گشته در دامِ حرص
شده مست و لا یعقل از جامِ حرص
مکن عمر ضائع به تحصیل مال
که هم ترخ گوهر نباشد سفال
هر آنکس که در بند حرص اوفتاد
دهد خرمن زندگانی بباد
گرفتم که اموال قاروں تراست
همه نعمت رُبعِ مسکوں بود ق
بخواهی شد آخر گرفتارِ خاک
چو بیچارگاں با دلِ دردناک

چرا میگدازی ز سودائے زر — چرا می کشی بارِ محنت چو خر

چرا می کشی محنت از بہرِ مال — که خواہد شدن ناگہاں پائمال

چناں دادهٔ دل به نقشِ درم — که ہستی ز ذوقش ندیم و ندم

چنا عاشق روئے زر گشتهٔ — که شوریده احوال و سرگشتهٔ

چناں گشتهٔ صید بہرِ شکار — که یادت نباید ز روزِ شمار

مبادا دلِ آں فرومایه شاد — که از بہرِ دنیا دہد دیں بباد

در صفت طاعت و عبادات

کسے را که اقبال باشد غلام — بود میل خاطر بطاعت مدام

نشاید سر از بندگی تافتن — که دولت به طاعت تواں یافتن

سعادت ز طاعت میسّر شود — دل از نور طاعت منوّر شود

اگر بندی از بہرِ طاعت میاں — کشاید درِ دولتِ جاوداں

ز طاعت نه پیچد خردمند سر — که بالا ز طاعت نباشد ہنر

به آبِ عبادت وضو تازه دار — که فردا ز آتش شوی رستگار

نماز از سرِ صدق بر پای دار — که حاصل کنی دولت پائدار

ز طاعت بود روشنائی جاں — که روشن ز خورشید باشد جہاں

پرستندهٔ آفرینده باش — در ایوانِ طاعت نشیننده باش

اگر حق پرستی کنی اختیار — در اقلیمِ دولت شوی شہریار

ترا مال و نعمت فزاید زشکر،
اگر شکرِ حق تا بروزِ شمار
ولے گفتنِ شکر اولے تراست
گراز شکر ایزد نہ بندی زبان

ترا فتح از در درآید زشکر
گذاری نباشد یکے از ہزار
کہ اسلام را شکرِ او زیور ست
بدست آوری دولتِ جاوداں

در بیان صبر

ترا گر صبوری بُود دستیار
صبُوری بود کارِ پیغمبراں
صبُوری کشاید درِ کامِ جاں
صبُوری برآرد مرادِ دلت،
صبُوری کلید آرزو ست
صبُوری بہر حال اولیٰ بود
صبُوری ترا کامگاری دھد
صبُوری کنی گر ترا دیں بود

بدست آوری دولتِ پائدار
نہ پیچند زیں رشتئے دیں پروراں
کہ جز صابری نیست مفتاحِ آں
کہ از عِلَّ آں حل شود مشکلت
کشائندۂ کشورِ آرزو ست
کہ در ضمنِ آں چند معنیٰ بود
ز رنج و بلا رستگاری دہد
کہ تعجیل کارِ شیاطیں بود

در صفتِ راستی

دلا راستی گر کنی اختیار
نہ پیچد سر از راستی ہوشمند

شود دولتت ہمدم و بختیار
کہ از راستی نام گردد بلند

دم از راستی گر زنی صبح وار
ز تاریکیٔ جہل گیری کنار

بہ از راستی در جہاں کار نیست
کہ در گلشن راستی خار نیست

مزن دم بجز راستی زینہار
کہ دارد فضیلت یمین بر یسار

در مذمّت کذب

کسے را کہ ناراستی گشت گار
کجا روز محشر شود رستگار

کسے را کہ گردد زبان دروغ
چراغ دلش را نباشد فروغ

دروغ آدمی را کند شرمسار
دروغ آدمی را کند بے وقار

ز کذّاب گیرد خردمند عار
کہ او را نیارد کسے در شمار

دروغ اے برادر مگو زینہار
کہ کاذب بود خوار و بے اعتبار

ز ناراستی نیست کارے بتر
کزو گم شود نام نیک اے پسر

در صنعت حق تعالیٰ

نگہ کن بریں گنبد زرنگار
کہ سقفش بود بے ستون استوار

سراپردۂ چرخ گردندہ بیں
درو شمعہائے فروزندہ بیں

یکے پاسبان و یکے بادشاہ
یکے دادخواہ و یکے باج خواہ

یکے شادمان و یکے دردمند
یکے کامران و یکے مستمند

یکے باج دار و یکے تاج دار
یکے سرفراز و یکے خاکسار

یکے بر حصیر و یکے بر سریر
یکے در پلاس و یکے در حریر

یکے بے نوا و یکے مال دار
یکے نامراد و یکے کامگار

یکے در غنا و یکے در عنا
یکے را بقا و یکے را فنا

یکے تندرست و یکے ناتواں
یکے سال خورد و یکے نوجواں

یکے در صواب و یکے در خطا
یکے در دُعا و یکے در دَغا

یکے نیک کردار و نیک اعتقاد
یکے غرق در بحر فسق و فساد

یکے نیک خُلق و یکے تُند خُو
یکے بُردبار و یکے جنگ جُو

یکے در تنعّم یکے در عذاب
یکے در مشقت یکے کامیاب

یکے در جہانِ جلالت امیر
یکے در کمندِ حوادث اسیر

یکے در گلستانِ راحت مقیم
یکے در غم و رنج و محنّت ندیم

یکے را بروں رفت اندازہ مال
یکے در غم نان و خرچ عیال

یکے چوں گل از خرمی خندہ زن
یکے را دل آزردہ خاطر حزن

یکے بستہ از بہر طاعت کمر
یکے در گناہ بُردہ عمرے بسر

یکے را شب و روز مصحف بدست
یکے خفتہ در کنجِ میخانہ مست

یکے بر درِ شرع مسمار دار
یکے در رہِ کفر زنّار دار

یکے مقبل و عالم و ہوشیار
یکے مدبر و جاہل و شرمسار

یکے غازی و چابک و پہلوان
یکے بزدل و سست ترسندہ جاں

یکے کاتب اہلِ دیانت ضمیر
یکے دزد باطن کرنامش دبیر

در منع امید از مخلوقات

ازین پس مکن تکیہ بر روزگار — کہ ناگاہ زجانت برآرد دمار

مکن تکیہ بر لشکر بے عدد — کہ شاید ز نصرت نیابی مدد

مکن تکیہ بر ملک و جاہ و حشم — کہ پیش از تو بودست بعد از تو ہم

مکن بد کہ بد بینی از یار نیک — نمی روید از تخم بد بار نیک

بسا پادشاہانِ سلطاں نشاں — بسا پہلوانانِ کشورستاں

بسا تند گردن لشکرشکن — بسا شیر مردانِ شمشیر زن

بسا ماہرویانِ نوخاستہ — بسا نو عروسان آراستہ

بسا ماہرویانِ شمشاد قد — بسا نازنینان خورشید خد

بسا نامدار و بسا کامگار — بسا سرو قد و بسا گلعذار

چو گردند پیراہنِ عمر چاک — کشیدند سر در گریبانِ خاک

چناں خرمن عمر شاں شد بباد — کہ ہرگز کسے زاں نشانے نداد

منہ دل بریں منزلِ جانستاں — کہ در وے نہ بینی دلِ شادماں

منہ دل بریں کاخِ خرم ہوا — کہ می بارد از آسمانش بلا

ثباتی ندارد جہاں اے پسر — بہ غفلت مبر عمر در وے بسر

مکن تکیہ بر ملک و فرماں دہی — کہ ناگاہ چوں فرماں رسد جاں دہی

منہ دل بریں دیرِ ناپائیدار — ز سعدی ہمیں یک سخن یاد دار

سلسلہ تعلیم اسلامی المعروف سلسلہ قادری

اسلامی دنیا میں آج تک ہزاروں بلکہ لاکھوں کتابیں طبع ہوئی ہیں، لیکن جو اس سلسلہ کا رنگ ڈھنگ مصنف صاحب نے رکھا ہے سب سے نرالا ہے، بچوں کی فہمیدگی کے واسطے آسان فقرے اس طرز سے لکھے ہیں کہ انسان داد دیئے بغیر نہیں رہ سکتا، لطف یہ ہو کہ ایک چھوٹا سا بچہ بھی اس سلسلہ کو ایک نظر دیکھکر اسکا مضمون ازبریاد کرلے تو ایک عالم جتنا اس کو مسائل مندرجہ پر پورا دخل ہو سکتا ہے، اس سلسلہ کے شائع کرنے کی خاص وجہ یہ ہے کہ جناب مولانا غلام قادر صاحب بھیروی مرحوم سے جب لوگ مسئلے دریافت کرنے کو آتے تو آپ کو تحریر مسائل سے بہت تکلیف ہونیکے علاوہ طلبا کا بہت ہرج ہوتا، اسلئے مولوی صاحب کو خیال آیا کہ مسائل دینی قلمبند کر کے علیحدہ طبع کرائے جائیں، تاکہ اہل اسلام خصوصاً برادران اور انکی اولاد مستفید ہو، فی الحال مندرجہ ذیل کتب نہایت شستگی اور آب وتاب سے چھپ چکی ہے، قیمت رعایتی حسب ذیل ہے:

اسلام کا اردو قاعدہ:- اسمیں چھوٹے چھوٹے نصیحت آمیز فقرے چھوٹے بچوں کے لئے درج ہیں قیمت ار

اسلام کی پہلی کتاب:- اس میں آداب، اخلاق، پند ونصائح اور فضائل قرآن شریف درج ہیں۔ ۲۵ پیسے

" دوسری ":- اسمیں نماز روزہ کے مسائل اور دیگر فضائل تفصیل کے ساتھ بیان کئے ہیں، " ۵۰ "

" تیسری ":- مسائل حج، زکوٰۃ، بیع شری وغیرہ، فاتحہ خوانی پر چند سوال وجواب " ۵۰ "

" چوتھی ":- نکاح وطلاق، مہر کے مسائل اور مناقب آئمہ درج ہیں۔ " ۵۰ "

" پانچویں ":- مسائل رضاع وذکر فتوحات عرب وعجم وغیرہ " ۷۵ "

" چھٹی ":- اوراد ووظائف، عملیات نادرہ اور خواص سورہ ہائے قرآنی " ۷۵ "

" ساتویں ":- عقائد اور احکام دینیہ، مسائل آمین بالجہر، رفع یدین، وفاتحہ خلف امام " ۷۵ "

" آٹھویں ":- مقلد وغیر مقلدوں کے عقائد اور بیان تقلید اور مسائل ذبیحہ پر فتویٰ " ۷۵ "

" نویں ":- تین طلاق وجہیز، طلاق مجبور وخصائت اور کفریات کلام کے مسائل درج ہیں۔ عہ ار

" دسویں ":- آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم کا وقت واحد میں مقامات متعددہ خصوصاً مجلس مولود شریف میں رونق افروز ہونیکا بیان اور آپکے آبا، الشریف وامہات لطیفہ کا اسلام کا ذکر حقیقت انوار احمدی و دیگر بہت سے مسائل معترضہ کا جواب دیا گیا ہے، قیمت عہ ار

اسلام کی گیارھویں کتاب:- اس کتاب میں مسئلہ عصمت انبیاء میں ثبوت، معراج جسمانی آنحضرت صلعم، نزول حضرت عیسیٰ ع حیات وظہور مہدی حسنی وعیسیٰ آخر الزمانی، کیفیت سوال منکر ونکیر قبر میں بہشت اور دوزخ کے درجات کے بیان، تعداد کل، ملکی کرامات، معجزہ وسحر وشعبدہ میں فرق، ثبوت رسالت آنحضرت صلی اللہ علیہ وسلم، وحی انبیاء واولیاء میں کیا فرق اولیاء اللہ حق ہیں، اس بات کا ثبوت کہ صوفیائے کرام سب ہدایت پر ہیں، غرض اس قسم کے اکثر عقائد کا مفصل یکے کو، باوجود بے انتہا خوبیوں کے قیمت صرف عہ ار

پتہ:- کتب خانہ اشاعت الاسلام رجسٹرڈ نمبر ۲۷۵۵ چوڑی والاں دہلی ملے